

Fabiny Tibor

AMI KIMARADT

...

KADDIS APÁMÉRT

ANATOMIA DIVINA

KADDIS APÁMÉRT

Textus: 2Mózes 19,4

Sasszárnyakon hordoztalak titeket és magamhoz bocsátottalak.

Hallottátok Mindnyájan, hogy Édesapám, id. Fabiny Tibor négy nappal ezelőtt, 2007. december 4-én hajnalban, életének 84. évében váratlanul elhunyt. Egy zárt borítékot hagyott hátra, amiben meghagyta számunkra, hogy elhalálózása esetén mi a teendők. Észrevettük, hogy ebben a saját gyászjelentését is megfogalmazta, s a most felolvasott textust is ő választotta magának. A Károlí fordítás szerinti szöveg ez, az újabb fordítás némileg változtatott a sorrenden. Hajnali hatkor halt meg Édesapánk, hétkor már a lakáson voltunk, de a tetemet kérésünkre csak este hétkor szállították el.

Volt időnk tehát kihűlő teste, egyre beesettebb arca mellett magunkba szállni, igét olvasni, imádkozni. Bibliaolvasó Útmutatónk igéit forgatva mindenekelőtt az aznapi 509. ének – Simon Dach, 17. századbeli königsbergi tanár eddig számomra csak halványan ismert éneke – ütött szíven bennünket:

*Istenfélők, mily boldogok vagytok, Kik meghalván, Istennél vigadtok.
Ti már pihentek, Mi nem vagyunk a bajtól még mentek.
Ami itt a szívben óhajtság csak, Ott vége már minden könnyhullásnak
És az vár rátok, Amit fül nem hallott, szem nem látott.
Ó, hát ki ne vágynék így meghalni, Istenünket színről színre látni.
S ha üt az óra, Indulni a hívó szóra!
Áldott Jézus, segíts minket erre, Jöjj és vígy át az örök életre,
Ahol örömben Üdvözültekkkel élünk a mennyben.*

Aztán amint az igéket olvasgattuk, megláttuk, hogy éppen aznap Ézsaiás próféta 40. könyvének igéje a kijelölt olvasmány, amelyek a teremtő Isten hatalmas lényének felidézése után ezzel a jól ismert vigasztalással érnek véget: „Erőt ad a megfáradtagnak, és az erőtlent nagyon erőssé teszi. Elfáradnak és ellankadnak az ifjak, de még a legkiválóbbak is megbotlanak. De akik az Úrban bíznak, erejük megújul, szárnyra kelnek mint a sasok, futnak és nem lankadnak meg, járnak és nem fáradnak el.”

Elhangzott a Dunántúli Káptalan áhítatán, Budapest-Kelenföldi gyülekezetben, 2007. december 8-án. A zsidó hagyomány szerint általában a fiú mond gyászimádságot elhunyt apjáért. Apám 2007. december 4-én bekövetkezett váratlan halála előtt már eltervezett tény volt, hogy 2007. december 8-án, Ittész János püspök tanácsadó testületében (A „Káptalan”-ban) én fogom tartani az áhítatot. A vállalt szolgálatot a halálesemény miatt nem mondtam le. Azért sem, mert ez a szűk testvéri közösség jól ismerte, szerette és tisztelte Apámat, illetve ismerte a vele folytatott küzdelmem részleteit.

Nemcsak az ének, hanem ez a napi ige – mely így összecseng a temetésére választott igével – talált, sőt eltalált engem: megsebzett, de be is kötözött! Erőt és vigasztalást adott, amit ma, négy nappal Édesapám halála után szeretnék megosztani Veletek.

Töbnyire tudjátok, hogy Édesapámmal való kapcsolatom nem volt konfliktusmentes. De talán csak kontúrjaiban sejtitek e valóban epikus méretű, drámai izzású atya–fiú kapcsolat jellegét. Részleteivel nem terhellek most Benneket, nem is helyénvaló most arról szólnom, hiszen Isten ígését kell hirdetnem Nektek.

Annyit azonban elmondhatok, hogy 2006 őszén Amerikában kellett feldolgoznom azt, amit azon a nyáron Édesapámtól megtudtam. Úgy fogalmaztam, hogy Isten kohójában égek, perzselődöm, szenvedek, de tisztulok is. Benső küzdelmeimet megosztottam a helybeli evangélikus lelkésszel, aki most Apám halálhírére – magyar fordításban – az alábbiakat írta: *Tibor, testvérem, Gerrytól most értesültem Édesapád haláláról, s szeretném, ha tudnád, hogy Tégedet és családodat imádságunkban hordozunk. Felidézem most beszélgetéseinket, hogy mily meghatározóak voltak Édesapáddal való kapcsolatodban a Biblia nagy témái: a szeretet, a megbocsátás és a kiengesztelődés. Ugyanezek az ajándékok: a szeretet, a megbocsátás és az üdvösségszerző kiengesztelődés, hála Istennek, immár az Isten örök ajándékai Édesapád számára. Elbeszélésedből tudom, hogy Édesapádnak nagy hite volt, s törekeny cserépedény volt, mint mi mindnyájan, amelyet csak a Fazekas tud helyrehozni. Tudd, hogy imádságainkban szüntelenül hordozunk, Krisztusban, Márk.*¹

A fraternetet olvasó lelkészek tudják, hogy 2006 szeptemberében – a sok külső és belső esemény hatására – fogalmaztam meg a Jakab levél 3,8 („a nyelv is tűz”) alapján – az ún. „tűzprédikációm”, részint önmagunkról, s részint azokról, akiknek „lábuk megtántorodott” (5Móz 32,35), mert „bizony síkos földön helyezted el őket”. (Zsolt 73,15) Ézsaiás 40,30 arról szól, hogy megtántorodnak a legkülönbek is, illetve – az új fordítás szerint – a legkiválóbbak is megbotlanak.

Édesapám valóban „különb ember” volt! Messze különb volt, mint én! Nemcsak származása, úriembsége, testi-lelki nemessége okán, hanem azért, mert Istennek valóban újjászületett gyermeke volt! Sohasem felejttem el, hogy anyai rokonságom után kutatva 1981 nyarán Csöngén jártam, s ott egy idősebb férfi szó szerint felidézte Apám három évtizeddel korábban tartott ige hirdetését. „Ez az ember nem akármilyen fészekből jött” – mondta nekem. Valóban: Édesapám egykori írásait, leveleit olvasva mindig megragad az a krisztusi szépség, ami az ő lényéből sugárzott!

¹ Tibor, my brother, I learned recently through Gerry of your father's death and wanted you to know of my prayers and love for you and your family. I remember from our conversations together how the great biblical themes of love, forgiveness, and reconciliation were so prominent in your relationship with your father. These same gifts of love, forgiveness, and salvific reconciliation are now, praise God, the eternal gifts of God to your dad. As you shared with me, I came to know your father as a man of great faith, a broken vessel, like us all, mended by the hands of the Potter. Know of my ongoing prayers for you. In Christ, Mark

Halála napján Győrfi Misi elküldte az a levelet, amelyet Apám közvetlenül a lelkésszé szentelése előtt írt a testvéreinek (Győrfi Misihez Galáth Gyurka bácsi Bibliájából került oda). Talán nem mindnyájatok számára ismertek az előzmények. Dezséry László püspök eredetileg nem engedte volna, hogy „a reakciós és pietista” Apámat felszenteljék. 1953 nyarán azonban a Nagy Imre kormány szabadabb politikát hirdetett, s így Dezséry az utolsó pillanatban mégis megadta az engedélyt.

Így szól az értesítő, amelynek minden sorából sugárzik a mély krisztushit:

*Zsolt. 66,20 Áldott az Isten, aki nem vetette meg a könyörgésemet,
és kegyelmét nem vontta meg tőlem!*

Isten iránti nagy hálával és őszinte örömmel szeretettel tudatom, hogy lelkészé szentelésem folyó hó 5.-én vasárnap de. 11 órakor lesz a Budapest-Csepeli evangélikus gyülekezet templomában. (Karácsony Sándor utca, megközelíthető a Boráros térről induló gyorsvasúttal kb.10 perc alatt.) A szentelés szolgálatát dr. Vető Lajos püspök végzi.

Szolgálatomat egyedül Megváltó Uram dicsőségére szeretném végezni. Kérem Testvéreimet, hogy az embertársaim lelki ébredéséért végzett munkámat imádkozó szeretettel hordozza. Mert nem végeztem, hogy egyébről tudjak tiköztetek, mint a JÉZUS KRISZTUSRÓL, mégpedig mint megfeszítettről. 1Kor 2,2. Budapest, 1953 július 2. Fabinj Tibor.

Ilyen lendülettel, ily sasszárnyakon kezdte Édesapám a szolgálatát. Egy év kápláni szolgálat Pápán, tíz év Csöglén, négy Miskolcon. Amerikában 2006 őszén egy verset írtam. Most csak egy részletet idézek ebből:

*Krisztus lelkes
Katonája volt.
Negyvennyolcban
Született.
Hirdette az ígét
Hóban, szélben
Sikátorban.
Nagyvárosban is
Zengett az ének.*

*Tiszta volt és naiv.
Látása
Nem eléggé éles
Amikor jött a
Kísértet.*

1967 őszétől már helyettes tanár a teológián. Ezzel a gyülekezetben való családi életünk véget ért, s kezdetét vette a – társadalmi szempontból felemelkedést jelentő –, ám lelki szempontból nem szükségszerűen gazdagodó három évtized.

Persze nem volt teljesen áldások nélküli ez az időszak sem: diákjai – különösen a pietisták – nagy szeretettel emlékeznek ezekre az évekre, s az Evangélikus Országos Múzeum is ekkor született.

De a lelkében lelkésznek készült Édesapám mindössze tizennégy éven át volt gyakorló gyülekezeti lelkész. 1967 tavaszán, élete utolsó konfirmációs szolgálatán ő konfirmált engem. Konfirmációs ígémre pedig két nappal ezelőtt emlékeztetett az Útmutatónk: „Ne félj, mert én veled vagyok; ne csüggedj, mert én vagyok Istened; megerősítelek, sőt megsegítelek, és igazságom jobbával támogatlak” (Ézs 41,10).

Amerikában naponta küldtem az Útmutató igéi alapján írt elmélkedéseimet Édesapámnak. 2006 szeptember 27-én ezt válaszolta e-mailben:

Drága Fiam! Beszámolódat és tegnapi előadásod szövegét megkaptuk. Nem Téged dicsérlek, hanem az Úristennek adok hálát, amiért annyi szellemi és lelki ajándékot adott Neked! Nagyon köszönök mindent!! Most csak röviden írok, mert időm korlátozott. De annyit örömmel közölhetek, hogy imakéréseid Urunknál meghallgatásra találnak! Azáltal, hogy csaknem hetente új meg új felkérést kapok nemcsak előadások, hanem áhítatok tartására is, rákényszerülök az Ige régi mondanivalója újra fogalmazására, új megértésére és örömmel való továbbadására. Ezért nem győzők hálát adni!

Igen, Édesapám öreg korában ismét „sasszárnyakon repült”, s egyszerre csak „úgy énekelt, mint ifjúságának idején” (Hós 2,14). Közvetlenül a halála előtti héten Pásztón, azelőtt Sopronban, azelőtt Nyíregyházán tartott előadást, Budapesten számos konferencián elnökölt, rengeteg ötlete és terve volt még. Nyíregyházán éppen az ébredésről tartott előadást.

Nem mondhatom, hogy minden úgy történt, amiképpen én szerettem volna. Maradtak benne kimondatlan, illetve majdnem kimondott, félig kimondott szavak. Tudván tudtam, hogy tovább nem mehetek el, bíztam abban, hogy a Jóisten dolgozik az ő lelkében. És tudom, hogy dolgozott!

Lehet, hogy Nikodémusnak mégis igaza volt, s agg korában az ember mégsem mehet vissza anyja méhébe, s újonnan születni csak fiatalon lehet? Lehet, hogy az ébredés valóban történelmi korokhoz és valamiképpen az életkorokhoz, lelki alkathoz kötött? A fiatalabb nemzedékhez?

Ám Édesapám évei számát tekintve agg korára is sugárzó tekintetű fiatalember maradt. Tudott gyermeki módon bízni Istenben. Megajándékozott és ajándékozó ember volt.

Huszonöt éves korában ő valóban megtért, újjászületett. Ám a gonosz, embert próbáló kor nyomása következtében sokakkal együtt ő is megbotlott és elesett, de mivel tudott gyermeki tisztasággal bízni az Úrban, az ő ereje valóban megújult: és szárnyra kelhetett, mint a saskeselyűk, futott és nem lankadott, járt és nem fáradt el!

A Vigilia karácsonyi számában az idei körkérdés témája a kiengesztelődés volt. Én a paksi találkozó történetébe ágyazva fejtettem ki mondanivalómat. Úgy fogalmaztam, hogy az előző nemzedék – atyáink története – a mi tanulságunkra

íratott meg, ahogy Pál is írja 1Kor 10-ben. Intó figyelmeztetés nekünk, hogy vigyázzunk, ha történetesen mi állunk, el ne essünk.

Igen, a legkülönbek is megbotlanak, s talán el is esnek.

Édesapám gyermekien tiszta, naiv hittel bízott az Istenben, s ezért tudott agg korában is, halála napjáig is sasszárnyakon repülni.

S most befejezésképpen szeretnék vele együtt repülni, s e repülésre titeket is meghívni.

Talán már említettem e körben, hogy az ötvenedik születésnapom után került elő szüleimnél Apámnak a keresztelesemkor elmondott igehirdetése.

Csöglén, 1955. július 17-én hangzott el az 51. zsoltár alábbi versei alapján:

Tiszta szívet teremts bennem, oh Isten, és az erős lelket újítsd meg bennem. Ne vess el engem a te orcsád elől, és a te szent lelkedet ne vedd el tőlem. Add vissza nékem a te szabadításodnak örömét, és engedelmség lelkével támogass engem. Hadd tanítsam a bűnösöket a te útaidra, hogy a vétkezők megtérjenek hozzád. Add vissza nékem a te szabadításodnak örömét, és engedelmség lelkével támogass engem.

Hadd idézzem ezt a váratlanul megtalált vázlatos igehirdetését, figyeljük meg az első mondat ritmusát!

Nehéz meghatódottság nélkül szólnom néktek, hiszen tulajdon édes gyermekemmel cselekszik ebben az órában hatalmasan az Úr.

Hogy rövid legyek, hadd foglaljam össze egyetlen összetett mondatban Isten üzenetét.

A keresztség a legnagyobb ajándék és a keresztség a legnagyobb kötelezés

1) A legnagyobb ajándék. A megtisztítás=bűnbocsánat.

a) Krisztus érdeméért lehetséges

b) Zsilip, mely mögül a kegyelem gazdagsága árad

c) Első ízben hirdettetik személyesen: Krisztus mindenkiért – külön érted is – halt meg, édes fiam!

2) A legnagyobb kötelezés.

a) A szülők és keresztszülők felé: elöljárni a hitben: példakép!

b) A gyülekezet felé: nagy család, közös felelősség. Ima!

c) Újszülött felé. Hadd tanítsd a bűnösöket az Ő útaira!

Ha Feléd szólhatnék: légy Isten követe e világban, légy misszionárius, aki hirdeti Jézus Krisztus keresztyét. Imádkozunk érted – egykor szívedbe vésd ezt!

Addig zárja a szívébe a család, a gyülekezet imádkozó szívvel e legnagyobb ajándékot és legnagyobb kötelezést.

Így fejezte be Édesapám a fejem felett elmondott keresztelési beszédét 1955-ben, a Szentháromság ünnepe utáni 6. vasárnapon, Csöglén, Veszprém megyében. Ámen.

ANATOMIA DIVINA

Textus: Lk 6,45b és Ez 18,2; 19–20. Zsolt 25

Mert amivel csordultig van a szív, azt szólja a száj.

*Hogy mondhattok ilyen közmondást Izráel földjéről:
Az apák ettek egrest, és a fiak foga vásott el tőle?! ...
Miért nem bűnhődik a fiú is az apa bűne miatt? ...
A fiú nem bűnhődik az apa bűne miatt, az apa sem
bűnhődik a fia bűne miatt.*

A mai áhítatban „isteni anatómia” a témánk: szólni szeretnék a szívről, a szájról, a szóról és a szív megváltozásáról: a megtérésről az apák és a fiúk kapcsolatában.

A szív anatómiája („kardiológia”)

A legfontosabb a szív. Ezt biológiailag és fiziológiailag is megtapasztalhattam, amikor 2017. április 22-én szombat délután a feleségemmel és kisebbik fiammal a Millenárison szervezett könyvfesztiválra igyekeztünk. Előző nap, pénteken elkészültem a vasárnapi ígehirdetéssel. A helyi lelkészeket kellett volna helyettesítenem, mert ők családi konfirmációra utaztak el Vácra. Egész pénteken a vasárnapi ígén töprengtem – s a nap végére (szokásom szerint) le is írtam az ígehirdetésemet. Így – gondoltam – szombat délután és este nyugodtan készülhetünk kulturális programokra: a könyvfesztiválra, és aztán moziba.

2017. április 23. *Quasimodo Geniti* („Mint újszülött csecsemők”) a témája a Húsvét utáni első vasárnapnak. Az egyházi liturgia szerint a Krisztusban „újonnan született csecsemők” vasárnapja. Az ígehirdetésem így az újjászületésről szólt.

2017. április 22-én délután vezetés közben (a külső körülmények miatt is) volt bennem egy kis feszültség, s amint letettem az öreg VW Polo-t a Széna téri Shell kút mellé, elindultunk a Mammut felé. Hirtelen szokatlanul rosszul éreztem magam. A gyomrom, a mellkasom úgy fáj, mint még soha korábban. Elindultunk, de hamar le kellett ülnöm egy padra: „ilyen még nem volt”. Visszafordultunk az autó felé, és a járdánál – félig tudatosan, félig tudatlanul – már a földre terültem. Tudatosan, mert gyanítottam, hogy infarktusról van szó, ám a járdán úgy feküdtem, hogy mozdulni sem tudtam. A tudatom éber volt, s halványan emlékszem az engem körülálló emberekre. Az egyik például azt mondta, ő korábban mentős volt, szívesen bevisz autójával a kórházba. Feleségem a mentőt hívta, s írd és

Elhangzott az Evangélikus Belmissziói Egyesület (EBBE) vezetőségi ülésén Cinkotán, 2017. november 4-én.

mondd, tíz percen belül ott voltak. Azért nem kellett várnom, mert éppen két utcával voltak odébb, s kiderült, hogy csak egy részeghez riasztották őket.

Íme az első csoda.

Emlékszem a mentősökre, hogy gyorsan EKG-ra tettek, izgatottan mondták: „nagy valószínűséggel infarktusa van”, s kezembe nyomtak egy marék gyógyszert, hogy azonnal mindet vegyem be. Kis tanakodás után úgy döntöttek, hogy az Irgalmasokhoz visznek, ami jó hír volt, hiszen ott több szívspecialista barátunk is dolgozik. 45 percen belül a műtőasztalon voltam: Zsoldos doktor a jobb csuklómon keresztül tett be egy katétert és helyezett el egy sztentet.

Ez volt a második csoda.

Kollégáim később kérdeztek, volt-e halálfélelmem. „Nem!” volt a válaszom, s elmondtam, hogy a mentőben a 23. zsolttárt mondogattam magamnak: *„az Úr az én pásztorom... ha a halál árnyékában járok is nem félek”*. Valóban nem féltem! (Csak kicsit szégyelltem magam, hogy nem tudom végig szóról szóra elmondani ezt a csodálatos zsolttárt.) Igen, nem félünk, ha szívünkben, pontosabban a lelkünk legmélyén rend van, ha ott Ő uralkodik. Az egyik legkedvesebb igém, amit néhány évtizede engem a hit nyelvére tanító, számomra a teljes Biblia világát feltáró lelkésznotól kaptam: *„Minden féltett dolgoknál jobban őrizd meg szívedet, mert abból indul ki minden élet.”* (Péld 4.23)

Az élő szív és a vérkeringés az élet jele. Orvosaim (bár egy sztentelésre még szükség lesz) visszaadták a földi életemet. A Széher úti szanatóriumban Tahy Ádám professzor előadásai nemcsak szakmailag jelentettek sokat, hanem igehirdetések is voltak: arról, hogy Isten mennyire tökéletesnek teremtette a mi emberi testünket.

És arról, hogy a legtöbb (szív)betegség oka a szeretet hiánya. Pedig abból élünk, hogy szeretet adunk és kapunk. Istentől és egymástól. A gyógyulás a szeretet (újra)tanulásával kezdődik.

Az áprilisi infarktusról még annyit, az újjászületésről előzőleg megírt prédikációmát a kisebbik (24 éves) fiunk olvasta fel a budakeszi gyülekezetben, miközben én az intenzív osztályon feküdtem.

Még egy újabb csoda.

A liturgiát az egyik női presbiterünk végezte, aki – mint mondta - soha nem gondolta volna, hogy lelkész édesapjának a féltve őrzött ágendáját ő egyszer valaha is egy istentiszteleten használni fogja.

A kórházban többen felhívtak, s az 2017-es év igéjével *„Új szívet adok nektek, és új lelket adok belétek”* (Ez 36,26b) köszöntöttük egymást. Jó volt újra elolvasni az *Útmutatóhoz* írt bevezető gondolatokat a kórházi ágyon.

A száj anatómiája („sztomatológia”)

A lelki (örök)életünknek is kiindulópontja a szív, amit őriznünk, ápolnunk kell, mert abból indul ki minden élet.

Ha a szívünket (lelkünket) megérintette Isten Szentlelke, ha a Fiú, a Megtestesült Ige fényében megértjük és elfogadjuk, hogy a mi Teremtőnk egyszerre

irgalmas és igazságos – amint olvastuk: „Az irgalmasság és az igazság ne hagyjon el téged: kösd azokat a te nyakadra, ird be azokat a te szívednek táblájára. (Péld. 3,3) Ha ezt tesszük, akkor: „Egészséged lesz a testednek és megújulás a te csontjaidnak” (Péld. 3.8). Hiszem, hogy a fizikai gyógyulás is Istentől van. Több ismerősömnök is írtam, hogy hálát adok Istennek, az Istentől kapott emberi tudománynak (mert azért naponta sok pirulát szedek), s végül az Őfelé forduló kezeknek. Mert tudtam és tudom, hogy sokan imádkoznak értem.

De most nem magamról, hanem az Igéről kell szólnom – bár a befejezésben majd ismét személyes leszek. Igénk azt mondja, hogy „*amivel csordultig van a szív, azt szólja a száj*”. (Lk 6,45b).

Újabban reggeli elcsendesedés idején az Iphone-omra letöltött különféle fordításokat is összehasonlítom. Most csak két fordítást idézek Lk 6.45 kapcsán.

A jó ember az ő szívének jó kincséből hoz elő jót, és a gonosz ember az ő szívének gonosz kincséből hoz elő gonoszt: mert a szívnek teljességéből szól az ő szája. (Károli)

A jó ember jó dolgokat gyűjt össze a szívében és azokból hozza elő mindazt a jót, amit mond és tesz. A gonosz ember szívében azonban gonosz dolgok vannak és azokból hozza elő mindazt a gonoszságot, amit mond és tesz. Mert a száj mondja ki, azt ami a szívet megtölti. (Egyszerű fordítás: Szűcs Zoltán)

A szív és a száj kapcsolatáról egy irodalmi példát is idézhetünk. Shakespeare *Lear királyában* az apjuknak képmutatóan hízelkedő két nővérrel (Goneril és Regan) szemben a harmadik lány az, aki valóban szeret, s akinek a neve is szívet jelent: Cordelia. Cordelia a hazug beszéd hallatán ezt mondja: „nem tudom a számhoz emelni a szívemet” („*I cannot heave my heart into my mouth*”).

A szó anatómiája

Elsődleges a szívünk, de a szív hitéből, megtéréséből, megtörtségéből, azaz bűnbánatból (Zsolt 51), annak az Istenhez való emeléséből szól a száj: „Szívemet hozzád emelem” – énekeljük. A hitből hitvallásnak kell fogannia. A szív teljességéből szól a száj. Pál apostolnál: „*Ha száddal Úrnak vallod Jézust, és szíveddel hiszed, hogy Isten feltámasztotta a halálból, akkor üdvözülsz.*” (Róm. 19.9)

A hitért tusakodnunk kell. Júdás levélben olvassuk: „*Tusakodjatok a hitért, amely egyszer a szenteknek adatott*” (3). Luther *Anfechtung*nak, megpróbáltatásnak, kísértésnek nevezi ezt a tusakodást, hogy Jákobként nekünk is birkózni kell az Úr angyalával. Isten előtt (*coram Deo*) és emberek előtt is (*coram hominibus*) is meg kell vallani a hitünket. Egyénileg is (a belső szobában) és közösségekben is, a gyülekezetben, az egyházban. Erről szólnak hitvallásaink: az első Péter hitvallása, hogy Jézus a Krisztus, erről szól az Apostoli Hitvallás, erről a Niceai, erről az Athanáziuszi hitvallás, és erről szól a mi Ágostai Hitvallásunk is. Közösségi ügy tehát a hit, nem feltétlenül úgy „közügy” a „polisz ügye”, ahogy azt ma a politiku-

saink mondják, hanem a *communio* ügye, persze az egyház is a világban él, de az egyház „az állam lelkiismerete” (Ordass). Nyugtalanítani kell a túlságosan önelégült, esetleg posványos szíveket, és nyugtatni kell a megtört szíveket. Angolul ezt így mondják: „*To comfort the afflicted and to afflict the comfortable*”. Kétirányú tehát az egyház feladata: egyszerre prófétai és egyszerre lelkipásztori.

Apák és fiúk – a megtört szívek anatómiája

A szocializmusnak nevezett évtizedekben azt mondogattam ismerőseimnek és magamnak, hogy három „kaszt” van az egyházban: 1. mamelukok; 2. mímelők; 3. áruhások (akkoriban még fogalmam sem volt ügynökökről, a III/III-as egyházi beépített emberekről.)

Zavartak a „mamelukok”, akik nem kérdeznek, hanem szervilisen mindent elfogadnak. Én az „okos” hitet kerestem. Még inkább zavartak a „mímelők”, akik – úgy éreztem – *mondják*, de nem hiszik. A szájuk szól, de a szívük halott. Hiteltelenek. A legdöbbenetesebb leginkább a harmadik, az áruhások kasztja. Mindhárom kaszt nemcsak hiteltelen, hanem veszélyes is volt. Akkor még nem láttam: mi is haszonélvezői voltunk e kollektív fertőzésnek.

Térjünk át most a másik mai olvasmányunkra, Ez 18-ra: ahol ezt olvastuk: „*Hogy mondhattok ilyen közmondást Izráel földjéről: Az apák ettek egest, és a fiak foga vásott el tőle?! ...Miért nem bűnhődik a fiú is az apa bűne miatt?... A fiú nem bűnhődik az apa bűne miatt, az apa sem bűnhődik a fia bűne miatt. Mi dolog ezt a közbeszédet szoktátok mondani... Az atyák ettek egest és a fiak foga vásott bele?... Amely lélek vétkezik, annak kell meghalnia; a fiú ne viselje az apa vétkét, se az apa ne viselje a fiú vétkét... És ha a gonosztevő megtér minden vétkeből...élvén éljen, és meg ne haljon. Hát kívánva kívánom én a gonoszok halálát? Ezt mondja az Úr Isten nem inkább az, hogy megtérjen útjáról és éljen?*” (Ez 18 2; 19b, 21, 23)

Az „Atyák és a Fiak” nehéz kérdésénél vagyunk. Talán tudjátok, hogy Édesapámmal, akit én nagyon szerettem, sok küzdelmem volt, amióta az eszemet tudom. Vitakoztam eleinte pietista, később a megváltozott, „rugalmas” énjével.

1987 és 1991 között nagy levelezésünk volt. Kritizáltam őt az egyházban vállalt vezető szerepéért, hogy kompromisszumot kötött az államot kiszolgáló egyházi vezetéssel. Aztán később azért is bíráltam, hogy a rendszerváltozás idején hirtelen más nyelven fogalmazott. Legtöbbször azt válaszolta, miért nem mentem lelkésznek, kívülről könnyű kiabálni, hogy „fúj-fúj bíró”, amíg a játékosok a pályán harcolnak-küzdenek. Ma belátom, hogy volt ebben némi igazság.

Élete utolsó éveiben a kapcsolatunk „megnyugodott” – még az EBBE-be alkalmaira is eljárt, amikor 2006 júniusában hirtelen, számomra villámcsapás-szerűen kiderült, hogy miért is „változott meg” az én Édesapám.

Ekkor újra leveleztem vele, nagyon sokat imádkoztam érte, s valahogy próbáltam hinni, hogy „*az idős ember is bemehet az anyja méhébe*” (Jn 3,4 szabadon), az újjászületés neki, a 82 éves embernek szintén sikerülhet. Nehéz küzdelem volt

ez számára – hiszen köztiszteletnek és szeretetnek örvendett, mégis hirtelen a szégyen árnyéka vetült rá. Tíz éve, 2007. december 4-én hajnalban a *szíve* felmondta a szolgálatot, a földi élete véget ért. Búcsúztatásán a Deák téri templom zsúfolásig megtelt gyászolókkal. Mert nagyon sokan szerették. Egyik tisztelője így fogalmazott: megbocsátottak neki.

Én is már régen megbocsátottam neki.

Ámde. Apám története nem ért itt véget. Isten engem, az Apámért imádkozót, az őt „nátánkodva” újratérítőt szintén megpróbált, mérlegre tett – és könnyűnek talált. Engem is ugyanolyan helyzetbe hozott, mint Apámat. Én is átéltem a szégyen érzetét. Hogy csalódást okoztam családtagjaimnak, szeretteimnek és sokaknak. Vitatkozhatunk arról, hogy mi a bűn és mi nem, magyarázhatjuk a bizonyítványunkat; elvárjuk, sokszor el is érzük, hogy „megértsenek” bennünket, hiszen „mindennek oka van”.

A bűn az, amivel – akár szándékosan, akár szándék nélkül – ártok Istennek, másoknak, önmagamnak. És én – életem egy bizonyos szakaszában – ártottam másoknak, önmagamnak és Istennek. Nekem is meg kellett tapasztalnom, mi a szégyen. Nem a másoké, hanem a sajátom, az enyém. Ekkoriban háromféle emberarccal találkoztam. Az első volt a leggyakoribb, amelyik zavarban volt, ha találkoztunk, menekült előlem, nem akart velem találkozni, vagy beszélni. A második a kárörvendők arca. Az egykori vitapartnereim arcán, írásain pillantottam meg ezt: „a nagy őrálló”, „hitvalló”, „igaztanító”, „eretnekező” – micsoda látványos bukás ez! A harmadik arc érintett legérzékenyebben – a fájdalomé a gyülekezetemben és az egyházban is. Voltak, vannak ilyen arcok is. Akikről tudtam, tudom, hogy fáj nekik, hogy ártottam másoknak, Istennek, magamnak. Éreztem, hogy ők imádkoznak értem. (Zsolt 31,12–15)

De le tudtam tenni ezt a terhet az idősebb és fiatalabb lelkészek, testvérek előtt. Átéltettem a szabadulást, és már nem félek az emberek tekintetétől. Van gyógyuló szív. A megtért, a megtört és bűnbánó szívet bekötözi és gyógyítja az Isten. A gyógyult szív ismét szájjal hirdeti, énekkel zengheti az Ő dicséretét és szent nevét. Suttoghatnak bármit a hátam mögött, én immár emelt fővel merek az emberek szemébe nézni. Legszívesebben nyakamba akasztanék egy táblát, amelyen mindenki olvashatja. „Felmentve!”¹ *Non moriar sed vivo et narrabo opera domini* („Nem halok meg, hanem élek és hirdetem az Úr fenséges dolgait.”) – vallotta a zsoldárossal együtt Luther, és vallom én is. Imádkozunk a 25. zsoldár szavaival! Ámen.

¹ Vö. <https://www.youtube.com/watch?v=-DUgkWREMXA>